

ВАЖЛИВИЙ ПРИНЦИП КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Виблова К., Бабіна В. О.

Питання співвідношень політики і справедливості, права і справедливості, злочину і справедливого покарання були і залишаються актуальними в будь-якому державно-організованому суспільстві. Не кожна конституційна свобода громадянина є одночасно і його правом. Змістом справедливості, прав і свобод завжди є певні інтереси, тому що наділення правом означає забезпечену державою можливість задоволення інтересів. Без дотримання вимог розумності й справедливості, захист, що надається Конституцією України й міжнародними договорами про захист прав і свобод людини, може не спрацювати. Юридична справедливість - це поняття, однозначне з законністю, що означає, що справедливість виражається в однаковому застосуванні закону до кожного [4, с. 72]. Прийнято вважати, що «саме справедливість виступає в якості основи ідеї права, виражає його сутність, а особливий акт визнання конститує як справедливість, так і феномен права в цілому» [3, с. 17].

Законність і правопорядок встановлюються лише там, де є справедливі, законні закони. Щоб не допустити помилки або підміни узгодженої волі нації або держави, слід приймати найважливіші закони країни переважно на референдумі, широко підключати до обговорення законопроектів представників громадськості, науки, експертів. При справедливих законах та їх реалізації відбувається гуманізація суспільства й державної влади, так як будь-яка справедливість є прояв доброти і милосердя. Рівень культури суспільства і пануючих суб'єктів знижує прояв сили, сприяє прояву права, знижує рівень правого нігілізму.

В теорії та практиці кримінального судочинства можна відзначити два підходи до розуміння справедливості. В українському кримінальному та кримінально-процесуальному праві справедливість як поняття використовується, як правило, в його матеріально-правовому значенні. Поняття справедливості вживається в більш вузькому сенсі й стосується правозастосовної сфери. Воно визначається як відповідність покарання й інших заходів кримінально-правового характеру, які застосовуються до особи, яка вчинила злочин, характером і ступенем суспільної небезпеки злочину, обставинам його вчинення і особи винного [2, с. 17-18].

Законодавче формулювання принципу справедливості занадто вузьке й орієнтоване на сферу індивідуалізації відповідальності та інших заходів кримінально-правового впливу. Хоча в процесі розробки кримінального законодавства пропонувалося принцип справедливості зв'язати з диференціацією та індивідуалізацією відповідальності й покарання, ця його частина, звернена до законодавця, не знайшла свого закріплення в законі. Незважаючи на відмінності в розумінні справедливості у вузькому або широкому сенсі, сутність її виражена співвіднесенням злочинного діяння і покарання.

Для українського розуміння права справедливість пов'язана, перш за все, з матеріально-правовим та соціально-моральним співвідношенням тяжкості вчиненого діяння, особистості засудженого і покаранням за це діяння. Забезпечення їх відповідності як в процесі правотворчості та вдосконалення кримінального законодавства, так і в процесі правозастосування при вирішенні конкретної справи може розглядатися як одна з цілей кримінально-процесуального права. Тому матеріально-правовий підхід до розуміння справедливості передбачає розгляд цього поняття в діалектичному відношенні «мета-результат» [1, с. 274].

Найбільш ефективним органом, який послідовно захищає право людини на справедливий судовий розгляд, для ряду держав Європи став Європейський Суд з прав людини (ЄСПЛ). Параметри, які розкривають справедливість судового розгляду в рішеннях ЄСПЛ, є свого роду стандартами, яким повинна відповідати судова влада в окремій державі. Вони визначають ті цінності, на які повинен бути зорієнтований і механізм реалізації судової влади за допомогою кримінального судочинства.

Процесуальна орієнтація кримінального судочинства на справедливість процедур показує, що засоби досягнення процесуальних цілей набувають самостійну цінність. пріоритет віддається неухильного дотримання процедур, мінімальні стандарти яких встановлені міжнародними актами і не можуть бути знижені внутрішнім законодавством і правозастосовною практикою.

Таким чином, під справедливістю при провадженні у кримінальній справі в її процесуальному аспекті ми розуміємо наявність сукупності процесуальних правил, необхідних для охорони і захисту прав особистості в ході кримінального судочинства, а також неухильне дотримання громадянських прав при провадженні по конкретній справі. Справедливість у кримінальному процесі повинна розглядатися як принцип, як логічне продовження призначення кримінального судочинства.

-
1. Воскобитова Л. А. Механизм реализации судебной власти посредством уголовного судопроизводства: дисс...д-ра юрид. наук/ Л. А. Воскобитова. – М., 2004. – 460 с.
  2. Гомиен Д. Путеводитель по Европейской конвенции о защите прав человека/Д. Гомиен. – Страсбург: Совет Европы, 1994. – 136 с.
  3. Гусейнов А. И. Проблемы ценностей в праве/ А. И. Гусейнов// Право и политика. – 2007. – № 7. – С. 14 - 22.
  4. Европейский суд по правам человека: избранные решения: в 2-х т. - М.: Норма, 2000.